

presentació del mot en les llengües romàniques la confirma. Hi hagué, sembla, un canvi semàntic ('bóta' > 'doga'), però és comprèn: perquè el *dogarius* quasi no feia més que fer dogues per fabricar bótes, i així la metonímia havia de lliscar naturalment. I s'està d'acord que aquest *doga* és un manlleu del gr. *δοχή* ben conegut en el sentit de «réceptier, réservoir», el qual és un derivat del gr. general *δέχομαι* 'jo rebo' (Walde-H., etc.). No hi ha motiu de desconfiança en el timbre tancat de la *o* romànica (car és un fet repetit en els hellenismes que han passat al ll. vg. (*torn*, probablement cast. *golpe*, etc.), almenys en els de data no gaire antiga. Semànticament, cf. *DOLL* 'gerra' > 'bonde'.

El que ens podria fer desconfiar és el tractament de la *χ* com a -g-, però ni és un detall gaire prominent ni anem curts de raons per justificar-ho: mot tardà on la -g- llatina podria ja presentar-se amb incipient sonorització romànica en algunes zones i llavors transmetre's a les poques restants; timbre estranger de l'aspirada grega, que en època tardana en passar el mot al llatí ja devia ser fricativa; no ens fundéssim en el canvi de sentit i en les variants d'explicació poc clara de què parlem més avall per negar la probabilitat del manlleu grec, perquè aquest terreny semàntic és molt adequat als manlleus de llengües veïnes, i sobretot del grec, vist el major descabdellament de la viticultura entre els grecs, i de l'exploració i indústria vínica entre ells, en comparació de la dels romans. També en això, com en altres coses, els romans i romànics acabaren per ser mestres, i després transmetren el mot a llengües veïnes, i dintre del romànic el francès ho transmeté al cast., etc.

Sens dubte és veritat que existeixen curioses variants, aberrants per la forma i el sentit, i d'explicació no gaire clara. Ens intriga particularment la forma *deuga* que el *DAG*. dóna com a pròpia de Badalona i Pla del Llobregat (*denga*, err. tip. en el *DBal.*) i *AlcM* localitza a Bna. i Tarragona; Careta, que disposava d'informació directa en tecnicismes d'oficis, usa *deuga* («desunir-se las *deugas* d'una bóta, bujola ---») i recomana *deuga* i *dogarela* (?) com a substituïts del cast. *duela*; però en els alts de les Guillerries, centre màxim de la producció forestal de cescles i fleixos, ens parlen de la producció de «cercles y *delgues* al botatge» (CaCandi, *St. Hilari Sacalm*, p. 95); és natural que el diftong *eu* s'hagi consonantitzat en *delga* (*deume* > *delme*, *malalta*, *galta*, *pelma*, etc.), però ¿qui negaria la possibilitat d'una evolució oposada? Car també trobem *adelga* a Andalusia (*AlcVencslada*), per més que pugui acceptar-se aquest com un manlleu del català. Però d'altra banda no deixa de fer efecte la semblança amb l'al. *felge* 'lanta' («radkranz»), a-al. ant. *felga* «canthus» ('cèrcol de la roda', «radreif»), que HSperber ilustra etnogràficament (*W. u. S. VI*, 25-8). Deixant córrer la nostra imaginació i suposant que en germ. i hispànic pogués ser manlleu d'un original comú ignot, ens assalta la sospita que pogués venir d'algun complex indoeuropeu on *di-* (o altra combinació aspirada com *ghy-*) passés adés a *d-* adés a *f-*; però si, com sembla, té raó Sperber a atribuir el mot

alemany a una arrel indoeuropea *PELK-* 'amagar, tapar' això esvacié aquella sospita; tanmateix encara ens podríem preguntar si *delga* no es deu a un creuament de *DOGA* amb *FELGA*. Perquè és que fa realment pensar en la importància i antigor de *delga/deuga* l'aparició de formes més llunyanes cap a l'Oest: *legu* 'doga' a l'aragonès d'Echo (*BDC* xxiv, 173), salm. *legua*, port. dial. del N. *leiva* «aduella de pipa» (Mellgaço, i allà ja en un glossari de c. 1830-40: Leite de V., *Opúsc.* II, i, 167), i un mot *leguias* apareix en un doc. de la Baixa Rioja de l'any 1289 (*MzPi.*, *Docs. Ling.*, 130.30), en un context no gaire clar però que permet entendre 'doga'. Car ja hem vist que *doga* > *adoba* ha passat a *aldoba*, i semblantment un **adeuga* podria tornar-se *aldegua* i acabar en *alegua* (cf. en sentit invers *allosa* 'la llossa' que es torna *aldoza* a l'Alt Aragó, *BDC* xxiv, 173). Cf. *LLOSSA*.

I tanmateix m'inclino a admetre que ni en això no hem de pensar gaire, i crec que hem de mirar totes aqueixes variants hispàniques com a secundàries, donada llur aparició esporàdica i només moderna o quasi: el més versemblant em sembla que siguin manlleus del francès, on l'evolució fonètica *ó* > *eu* pertany a la fonètica normal i *dewe*, *deuve*, està molt representat en els dialectes: *dewe* és avui liegès i ja surt en valò antic, *dève*, *dawle*, *dávva*, en parlars de Champagne, Franc-Comtat, Suïssa (*FEW*, § 2); d'una forma així ha de ser manllevat el gc. landès *dèouelle* («merrain, douve», Metivier, *Agric. des Landes*, 722), com sigui que en gascó -*ELLA* hauria donat -*era*; doncs, segurament, tot això són resultats de la gran exportació de vins francesos i el paper dirigent que aqueixa indústria de França ha tingut arreu d'Europa.

Altrament és veritat que el mot ha pres, en català, i llenguatges veïns, sentits varis i en part bastant inesperats. Del diminutiu de *DOGA* prové el cat. *dovella* i coses semblants en les altres llengües, corresponent amb el fr. *douelle* (> cast. *duela*). Tenim *duella* per a 'doga de bóta' ja en una tarifa barcelonina de 1707 (*AlcM*), i avui ho sento així en el Vallespir, a Ceret i a Morellàs o St. Joan Pla-de-Corts (1960). Per comparació amb la col·locació ajustada i concèntrica de les dogues d'un barril, es va aplicar a les pedres o carreus que formen el cercol d'una porta dovellada; acc. no registrada encara en Lab. 1839, però amplemment arrelada i fortament afermada en cat., des dels escr. Renaix., i ja prov. *douello* «volige»; com es nota sobretot pel derivat *porta dovellada* (o *adov-*): «la gran porta *duellada*», Mrn. Vayreda (*Sang Nova I*, § 12.84, 259); «damunt la bella porta *dovellada* hi havia, tallat a la pedra, el senyal de la casa: una morratxa ---», Coromines (*Silèn*, § 1, O. C., 166 4f.); figuradament 'arquejat, bombat': «sos llabis encare retorsuts per endimoniada flastomia; *adovellat* son pit»; «acotat lo cap, combat lo cos a tall de *duella*, encrehuadas al peu del vetllador las camas ---», Pons i Mass. (*La Colla del C.*, caps. 16 i 12, pp. 249 i 153).

DOGA va pendre des d'antic el sentit de 'riba o marge entorn d'una massa d'aigua, d'un corrent', en el qual el tenim amplemment documentat, i des d'antic en